

mellem Værlinge og Mestre, vil blive bedre, at Værlingene ikke saa let ville føle sig fristede til at løbe for tidlig af Skole, og at Mestrene ville føle sig stærkere forpligtede til at udrette, hvad de skulle, nemlig at oplære Værlingene til at blive dygtige i deres Fag. Paa dette Punkt ligger der en virkelig Samfundsinteresse, og jeg finder derfor, at naar ogsaa de paagældende ønske Indførelse af disse Prøver, bør man ikke nægte dem. Er man bange derfor for Landets Bedkommende, kan man jo gøre, hvad det ærede Medlem for Kjøbenhavns 4de Valgfreds (Scharling) antydede: lade Haandværkerne paa Landet være fri for disse Prøver. Jeg kommer dernæst til det Punkt, for hvis Skyld jeg, som jeg begyndte med at sige, har taget Ordet, nemlig Forholdet mellem Haandværk og Fabriksdrift. Bestemmelserne derom maa jeg for mit Bedkommende nemlig modsætte mig saa godt, jeg formaar. Der kan være forskellige Bestemmelser i Lovforslaget, som stille Haandværk og Fabriksdrift ens, og som man ikke kan sige noget imod, men der findes en særlig vigtig Bestemmelse i Lovforslagets § 31, som i Virkeligheden lægger et Baand paa Landets naturlige Udvikling, og som det forekommer mig, at man ikke kan finde sig i. Der staar nemlig, at i 1 Mil's Afstand fra enhver Kjøbstad maa ikke andre Haandværkere eller Fabrikanten nedsætte sig end de enkelte i Paragraffen nævnte. Det vil altsaa sige, at findes der i Nærheden af en Kjøbstad Ver, eller findes der i Nærheden af en Kjøbstad Kridt eller Kalk, eller findes der her et Vandløb, en Vandkraft, eller en Havn, saa kunne, saa maa disse naturlige Fordele eller kunstige Fordele ikke benyttes. Det er — jeg tillader mig at bruge et stærkt Udtryk, thi jeg kan ikke se rettere, end at det er — aldeles meningsløst. Det er et Baand paa Landets naturlige Udvikling, som jeg dog ikke haaber, at den danske Rigsdag nogen Sinde vil gaa med til. Nu har den ærede Minister udtalt, at det ser han meget godt, og derfor er der ogsaa i Slutningen af § 31 indført den Bestemmelse, at Ministeren kan, hvor Omstændighederne tale derfor, give Bevilling til Udøvelse af anden Haandværks- eller Fabriksdrift, og han siger ganske rigtig til de ærede Medlemmer, som særlig maatte være indtagne i den første Del af § 31, i de Indskrænkninger, som der findes: det kan aldeles ikke gaa an, thi det og det kan hænde, som jeg her har udtalt, og Ministeren maa dog have Lov til at give Ret dertil. Ja, den Argumentation kan være meget rigtig, men jeg tror dog, at sand, sund, logisk Konsekvens maa føre til

at sige, at Forbudet er urimeligt; naar Forbudet falder bort, behøver Ministeren ingen Dispensationsret at have paa det Punkt. (Siden rigsministeren [Zingerslev]: Ja, det er sikkert.) Ja, det er sikkert; men jeg tror, at her har man blandet Haandværks- og Fabriksdrift sammen paa en højst uheldig Maade. Vil man endelig beskytte Kjøbstæderne, der maaske kunde trænge til nogen Beskyttelse paa det Punkt, behøver man blot at henvise til § 22 og sige, at de der nævnte Haandværk med Undtagelse af de i § 31 nævnte, maa ikke drives i Løbelset. Det kan jeg forstaa, thi alle saadanne Haandværk kunne drives i Kjøbstæderne. Det kan vel nok være Ulejlighed for Folk at rejse til en Kjøbstad i Stedet for at gaa uden for deres Dør — men det stader ikke Udviklingen —, derimod et Teglværk kan ikke drives i en Kjøbstad, naar Veret maa hentes en halv Mil derfra osv. — Jeg skal ikke anføre flere Eksempler, men henvise til mine Bemærkninger for lidt siden. Uden at krænte Kjøbstædernes nuværende Ret kan man komme ud over denne Vanskelighed, naar man blot vil, naar man ikke vil gennemføre blot den formelle, den rent doktrinaire Logik og sige: Det er meget vanskeligt at sætte Grænsen mellem Haandværks- og Fabriksdrift, og derfor skal det være ens paa alle Punkter. Det behøves ikke. Enten kan man gaa den Vej, jeg her har foreslaaet, forudsat at § 22 vedtages, eller hvis § 22 ikke vedtages, kan man benytte samme Fremgangsmaade som hidtil, og bestemme, at Fabriksdrift ikke kommer ind ind under Indskrænkningen i § 31. Hvad der fortaas ved Fabriksdrift, behøver lige saa lidt at defineres efter Aaret 1893, som man har behøvet at definere det fra 1857 til Dato. Men det er værre endnu med denne Paragraf. Naar de Herrer ville sammenligne den med § 71, den midlertidige Bestemmelse, ville de se, at selv bestaaende Fabrikker af denne Art, inden for en Mil's Afstand fra Byen kunne faa Lov til vedblivende at bestaa, naar Ministeren er saa naadig at give Tilladelse dertil. Ganske vist, den enkelte Person, der nu har Adkomst paa Fabriksdriften, kan vedblive at drive den, men dør han, hvad saa? om hans Arvinger skulle miste hele deres Ejendom — der kan jo være sat flere hundrede tusinde Kroner i den, og det er ikke sagt, at Familien ejer andet —, vil være afhængig af administrativ Afgørelse, det vil være afhængigt deraf, om denne Ejendom skal tilintetgøres eller ikke. Jeg tvivler aldeles ikke paa, at saaledes som man her til Lands gaar frem, vil Administrationen ikke gøre det, men det bliver dog en Naadesjag.